

ISBN: 2636-7791

STRATEJİK YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Ex Oriente Lux...

JOURNAL OF STRATEGIC MANAGEMENT RESEARCH

Cilt / Volume : 2

Sayı / Issue : 2

Yıl / Year : 2019

STRATEJİK YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
JOURNAL OF STRATEGIC MANAGEMENT RESEARCH

Cilt / Volume: 2 Sayı / Issue: 2 Yıl / Year: 2019

Kurucu ve İmtiyaz Sahibi / Founder & Owner

Prof. Dr. Kubilay ÖZYER

Editörler / Editors

Prof. Dr. Kubilay ÖZYER

Dr. Öğr. Üyesi Musa Said DÖVEN

Sekreteryaya / Secretary

Dr. Öğr. Üyesi Ersin IRK

Yazışma Adresi / Mail Address

Prof. Dr. Kubilay ÖZYER

Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi
Gaziosmanpaşa Üniversitesi Taşlıçiftlik Yerleşkesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü
60150 TOKAT

Tel: +90 356 252 16 16 – 2363

Fax: +90 356 252 16 73

E-Posta / E-Mail: stratejidergisi@gmail.com

STRATEJİK YÖNETİM ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

STRATEJİK YÖNETİM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
(SYAD)

JOURNAL OF STRATEGIC
MANAGEMENT RESEARCH
(JOSMR)

Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi (SYAD) yılda iki kez yayımlanan hakemli, bilimsel ve uluslararası bir dergidir. SYAD Index Copernicus, DRJI, Scientific Indexing Services, Rootindexing, ResearchBib dizinleri tarafından taranmaktadır. Stratejik yönetime ilişkin teorik ve görgül makalelere, yer verilen dergimizin temel amacı, bu alanlarda akademik bilginin üretimi ve paylaşımına katkı sağlamaktır. Dergimizde “Türkçe” ve “İngilizce” olmak üzere iki dilde makale yayımlanmaktadır. Dergiye yayımlanmak üzere gönderilen yazılar, belirtilen yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmalıdır. Dergiye yayımlanmak üzere gönderilen yazılar, daha önce yayımlanmamış ve yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır. Dergide yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler, yazarlara ait olup SYAD’ın görüşlerini yansıtmaz. SYAD ‘da yayımlanmış yazıların tüm yayın hakları saklı olup, dergimizin adı belirtilmeden hiçbir alıntı yapılamaz.

The Journal of Strategic Management Researches (JOSMR) is an academic, peer-reviewed, scientific and international journal which is being published biannually. JOSMR is cited by Index Copernicus, DRJI, Scientific Indexing Services, Rootindexing, ResearchBib. JOSMR, with it’s articles essentially aims to contribute to academic development and sharing in the fields of Strategic Management. In JOSMR, Articles are being published both in Turkish and English Languages. Articles which will be sent to JOSMR for publishing, should be prepared according to guideline of JOSMR. Articles which will be sent to JOSMR for publishing, must be not published before or not sent to other journals. The views presented in the JOSMR represent opinions of the respective authors. The views presented do not necessarily reflect the opinion of the JOSMR. Copyrights for all articles published in JOSMR reserved. For quotation, JOSMR must be cited

STRATEJİK YÖNETİM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

İNDEKS BİLGİLERİ / INDEX INFORMATION

“Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi” aşağıda yer alan indekslerde taranmaktadır.

“Journal of Strategic Management Research” is cited in the indexes below.

STRATEJİK YÖNETİM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Bilim Kurulu
Members of the Science Board

Prof. Dr. A. Asuman AKDOĞAN
Erciyes Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet BARÇA
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Prof. Dr. Recai COŞKUN
Bakırçay Üniversitesi

Prof. Dr. Bayram Zafer ERDOĞAN
Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet ERYIGİT
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Prof. Dr. Asep HERMAWAN
Trisakti Üniversitesi, Endonezya

Prof. Dr. Farzand Ali JAN
Iqra National University, Pakistan

Prof. Dr. Mahir NAKİP
Çankaya Üniversitesi

Prof. Dr. Ömer TORLAK
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Prof. Dr. Azmi YALÇIN
Çukurova Üniversitesi

Prof. Dr. Tahir AKGEMCİ
Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Adnan ÇELİK
Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. Ali DANIŞMAN
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUS
Yıldız Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Nurullah GENÇ
T.C. Merkez Bankası

Prof. Dr. Mesut İDRİZ
Sharjah Üniversitesi, BAE

Prof. Dr. Shah JEHAN
Iqra National Üniversitesi, Pakistan

Prof. Dr. Tülay İLHAN NAS
Karadeniz Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. Deniz TAŞCI
Anadolu Üniversitesi

Prof. Dr. Husna Leila YUSRAN
Trisakti Üniversitesi Endonezya

STRATEJİK YÖNETİM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Bu Sayıda Katkıda Bulunan Hakemler
Reviewers List of This Issue

Prof. Dr. Kubilay ÖZYER
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Doç. Dr. Mahmut AKBOLAT
Sakarya Üniversitesi

Doç. Dr. Adem BALTAÇI
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Doç. Dr. Uğur KESKİN
Anadolu Üniversitesi

Doç. Dr. Umut KOÇ
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Müslüme Akyüz
Malatya Turgut Özal Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Onur DİRLİK
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Süheyla Eriği
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ersin İRK
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Volkan Işık
Hacettepe Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet MUMCU
Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep Feride OLCAY
Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YILDIRIM
Sakarya Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Tuba YİĞİT
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

STRATEJİK YÖNETİM
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

<i>İçindekiler</i>	<i>Sayfa No.</i>
<i>Table of Contents</i>	<i>Page Num.</i>
1. Perikles'in Yürüttüğü Faaliyetlerin Stratejik Yönetim Bağlamında Değerlendirilmesi Evaluation of Pericles' Activities in the Context of Strategic Management Uğur KESKİN, Orkun ŞEN	124-152
2. Gelinlik Sektörü Girişimcilerinin Başarı Kriterlerinin Belirlenmesi Determination Of Success Criteria For The Wedding Dress Sector Entrepreneurs Yusuf ESMER, Ahmet ÖZBEK	153-164
3. İbn-i Kemal'de Yönetim Düşüncesi Management Thought In Ibn Kemal Köksal BÜYÜK, Engin YAVUZ	165-183
4. Teorik Bir Sistemin Gereklilikleri Açısından Kaynaklara Dayalı Görüşün Bilimsel Statüsü Scientific Status Of Resource Based View In The Light Of Requirements Of A Theoretical System Mahmut HIZIROĞLU	184-226

Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi
Journal Of Strategic Management Research
Cilt / Vol.: 2, Sayı / Is.: 2, Yıl / Year: 2019, Sayfa / Pages: 165-183

Geliş tarihi / Recieved: 20.10.2019 – Kabul tarihi / Accepted: 24.10.2019

Yayın tarihi / Published: 31.10.2019

İBN-İ KEMAL'DE YÖNETİM DÜŞÜNCESİ¹

Engin YAVUZ

Doç. Dr. Köksal BÜYÜK

Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, koksalsbuyuk@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmadaki amaç, on altıncı yüzyılın önemli ilim adamlarından biri olan İbn-i Kemal'in yaşadığı çağda güç, liderlik, devlet ve siyaset hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktır. Bu çalışmada, nitel analiz tekniklerinden betimsel analiz kullanılarak, tespit edilen temalara göre çıkarımlar yapılmıştır. İbn-i Kemal, özetle devletin güçlü ve otoriter olması gerektiğini, bunun için ise ülkenin sağlam bir ekonomiye, güçlü bir orduya, tutarlı yasalara, erdemli kurumlara sahip olmasının gerekliliğini ifade etmiştir. İyi bir yönetimi herkesin yapamayacağını, bazı liderlik özelliklerine sahip olunması gerektiğini belirtmiştir. İbn-i Kemal, dini kuralların yönetimde ön plana çıktığı devletlerde din adamlarının da yönetimdeki rolünün oldukça önemli olduğunu vurgulamıştır. Maddi çıkar peşinde olan, kişisel menfaatleri doğrultusunda hareket eden ve yöneticileri yanlış yönlendiren din adamlarının, gerçek amaçlarının dışına çıkarak çeşitli olumsuzluklara yol açtıklarını ileri sürmüştür.

Anahtar Kelime: Yönetim Düşüncesi, Türk-İslam Yönetim Düşüncesi, İbni Kemal

MANAGEMENT THOUGHT IN IBN KEMAL

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal the views of Ibn Kemal, one of the important scientists of the sixteenth century, about power, leadership, state and politics in the era of his life. In this study, descriptive analysis technique, one of the qualitative analysis techniques, was deduced according to the identified themes. In short, Ibn Kemal emphasized that the state should be strong and authoritarian, and that it is important for the country to have a solid economy, a strong army, consistent laws and virtuous institutions. He said that not everyone can do a good management and that some leadership features should be obtained. Ibn-Kemal said that the role of clergy in the administration is very important in states where religious rules are important in

¹ Bu makale birinci Yazar tarafından 2. Yazarın danışmanlığında hazırlanmış yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

state administration and said that the clergy who act in the direction of their own interests in pursuit of financial interests go out of their aims.

Keywords: Management Thought, turkish – islam Management Thought, İbni Kemal

1. İbn-i Kemal'in Hayatı ve Eserleri

“Tarihimizin yetiştirdiği ender insanlardan biri olan, Kemal Paşa-zâde'nin asıl adı, Şemseddin Ahmet B. Süleyman'dır. Büyük babası Kemal Paşa'dan dolayı ona İbn Kemal veya Kemal Paşa-zâde (Kemal Paşa-oğlu), denmiştir” (Uğur, 1987: 1). Dedesi Kemal Paşa, Şehzade Bayezid'e (II. Bayezid) lalalık yapmıştır. Bu nedenle de Kemalpaşazâde, Kemalpaşaoğlu veya İbn Kemal diye hitap edilmiştir (Turan, TDV). “Doğum tarihi 873/1468-1469'dur. Bu tarihte Tokat'ta doğan Kemal Paşa-zâde'yi bazı yazarlar kendi memleketlisi olarak göstermek istemişlerdir. Edirneliler onun doğum yeri olarak Edirne'yi, Amasyalılar da Amasya'yı göstermişlerdir” (Uğur, 1987: 1). Mecdi'ye göre Kemalpaşazâde'nin annesi, İran'dan göç edip Tokat'a yerleşmiş olan Fâtiş Sultan Mehmed dönemi kazaskerlerinden Kûpelioğlu Muhyiddin Mehmed'in kızıdır. Kemalpaşazâde, o dönem Safevilerle mücadele konusunda verdiği fetva ile önemli rol oynamıştır. İran'a yapılan seferin dinî ve hukukî zeminini hazırlayarak bu savaşı istemeyen ya da çekimsiz kalan devlet adamlarına karşı padişahı güçlendirmiştir (Turan, TDV).

“İbn-i Kemal'in babası Şicaüddin Süleyman Çelebi, devrinin ileri gelen kumandanlarından. Amasya sancağının askerleri ile İstanbul'un fethine iştirak ettiği de söylenmekteydi. Süleyman Çelebi 1474'de Amasya muhafızlığına tayin edildiği ve Şehzade Beyazid'in emrine girdiği anlaşılmıştır” (Baydemir, 2004: 3-4). “1478-1479 yıllarında Süleyman Çelebi, Amasya'dan Tokat sancakbeyliğine tayin edilmiştir. Bundan sonra İstanbul'a gelerek, burada vefat etmiş ve babası Kemal Paşa'nın, Kurşunlu Medrese'de yaptırmış olduğu türbesinde defnedilmiştir” (Baydemir, 2004: 3-4).

YAVUZ VE BÜYÜK

“İbn-i Kemal’in büyük babası Kemal Paşa’nın Fatih devri ümerasından olduğu, Edirne ve İstanbul’da büyük vakıfların mevcut olduğu kaydedilmiştir. Tokat’ın asil ailelerinden olan Kemal Paşa, Fatih’in oğlu II. Beyazid 1447 yılında Amasya’ya vali tayin edildiğinde, kendisine lala olarak tayin edilmiştir” (Baydemir, 2004: 4). “1470-1471 yılında, Uzun Hasan’ın Tokat’a saldırması üzerine çok üzülen, belki de azledilen Kemal Paşa, bu tarihte İstanbul’a dönmüş ve burada vefat etmiş, kendi yaptırdığı Eski Odalar civarındaki Kurşunlu Medrese’sindeki türbesine defnedilmiştir” (Baydemir, 2004: 4).

“Kemal Paşa-zâde ilk tahsilini baba ocağında yapmıştır. Onun ilk tahsilinde babasının ve büyük babasının rolü büyük olmuştur. Bütün kaynaklar çok iyi bir tahsil gördüğünü söylemişti. Aileden gelen geleneğe uyarak, Kemal Paşa-zâde, ilk önce askeri mesleği seçmiştir” (Uğur, 1987: 2). “Devrin önemli âlimlerinde icazet alarak tahsilini tamamladı. İlk müderrislik görevine Alibey Medresesi’nde başlamıştı. II. Beyazid’in himayesine de mazhar olarak sırasıyla Üsküp İshak Paşa, Edirne Halebîye, Üç Şerefli, Sahn ve Beyazid Medreselerinde müderrislik yapmıştı” (Gümüş, 2008: 21). “Franz Babinger, Kemal Paşazade’nin II. Beyazid’den bir Osmanlı Tarihi yazmak için emir aldığını kaydetmekteydi. Buna göre Kemal Paşazade, aldığı emir gereği hiçbir kayda bağlı olmayarak tamamıyla serbestti. Eserini yazabilmek için gâh Sofya’ya gâh Dupniçe’ye giderek orada kalıyordu” (Gümüş, 2008: 21).

“İbn-i Kemal, Çaldıran’dan döndükten sonra 1515’te Edirne kadılığına 12 Eylül 1516’da Anadolu kazaskerliğine getirildi. İbn-i Kemal, Mısır’da önemli vazifelerde bulunmuştu” (Baydemir, 2004: 8). “Mısır zapt edildikten sonra Hayri Bey ile Mısır arazisinin tahririne memur kılındı. Yavuz’un Mısır seferine Anadolu kazaskeri olarak İbn-i Kemal, sefer dönüşü bir gezinti esnasında her zaman olduğu gibi padişah ile

SYAD

2019/2

atbaşı gidiyordu. Birden atının ayağından sıçrayan bir çamur padişahın kaftanını kirletmişti. İbn-i Kemal, özür diledi” (Baydemir, 2004: 8).

“Aman Sultanım, suçum büyük, afv-ı şahanenize iltica ediyorum”

Yavuz gayet sakin cevapladı:

- “Üzülme üstadım!
- Senin gibi bir âlimin ayağından sıçrayan çamur bizim için medâr-ı ziynettir.” “Bu çamurlu elbisemizin vefatımızdan sonra sandukamız üzerine konulması vasiyetimdir” (Baydemir, 2004: 8).

“Sefer dönüşü Yavuz, bu değerli ilim adamının bürokrasi ile uğraşmasını hoş görmeyerek ve esas mesleği olan adam yetiştirmesini arzuladığından, onu 1519 yılında günlüğü 100 akçe ile Edirne’deki Dârul’l Hadis Medresesine yeniden tayin etmişti” (Uğur, 1987: 8-10). “1520 yılında Yavuz Sultan Selim’in vefatı üzerine Kemal Paşa-zâde onun varisi ve oğlu Kanuni Sultan Süleyman’ın emrine girmişti. O da babası gibi Kemal Paşa-zâde’yi çok severdi ve iktidara gelir gelmez onu, Sultan Bayezid Medresesine müderris atadı, 1521” (Uğur, 1987: 8-10). Bir taraftan talebe yetiştirip eser yazarken bir yandan da Kanuni’nin bizzat seferlerine iştirak ediyordu. 1525/1526’da Kanuni, İbn-i Kemal’i Şeyhülislamlığa getirdi. 16 Nisan 1534 yılında ise vefat etti. Cenazesi Fatih Camiinde büyük bir kalabalık tarafından kılınıp, Edirnekapı dışındaki Mehmed Çelebi zaviyesine defnedildi (Uğur, 1987: 8-10).

“Kemal Paşa-zâde gerek ilmi kişiliği, gerek tedrisatı ve gerekse verdiği eserler bakımından, Osmanlı âlimleri arasında seçkin bir yer tutmuştur. Verdiği fetvalar, yazdığı kitaplar ve risaleler, okuttuğu ilimler ve yetiştirdiği talebeler bunu ispata yeter de artar bile” (Uğur, 1987: 13-17). Eserlerinin sayısı hakkında fikir birliği yoktur. Faik Reşad’a göre 300’e yaklaştığı, Parmaksızoğlu’na göre ise üç yüzden fazla olduğu iddia edilirken Hamdi Vehbi bu rakamın dört yüz, beş yüz civarında olduğunu söylemektedir. Azamzâde tarafından kaleme alınan Ukûdu’l

Cevher adlı eserde, İbn Kemal'in 214 tane eseri harf sırasına göre sıralanmıştır. Nihal Atsız ise İstanbul kütüphanelerinde İbn Kemal'in 209 eserini tespit etmiş ve bunların hangi kütüphanelerde olduğunu Şarkiyat Mecmuası'nda yayınlamıştır. Günümüzde İstanbul kütüphanelerinde bulunan eserlerinin çoğu müstakil olmayıp çeşitli eserlerin içinde yer almaktadır. Bu durum eserlerin tespitini zorlaştırmakta ayrıca eserlerinin yer aldığı kütüphane kartlarında İbn Kemal'e ait olarak bilinen eserler ona ait olmayabileceği gibi yine sehven başkalarının adına kayıtlı olan eserler İbn Kemal'e ait olabilir (Turdi, 2017: 18). “Onun, Safevi propagandası etkisiyle büyük bir sarsıntı geçirmekte olduğu bilinen on altıncı asır Osmanlı ehlişünnet tefekkürünü bütün gayretiyle savunduğu, bu yolda kaleme aldığı eserleriyle belli olduğu kadar, Kanuni Süleyman nezdinde giriştiği teşebbüslerle de sabittir” (Kılıçer, 1986: 191).

2. İbn-İ Kemal'in İlmi Üslubu ve Yönetim Yaklaşımı

“İbn-i Kemal, ilmi ve eserleriyle Osmanlı âlimleri arasında yüce bir yer işgal etmiş olup, onun her ilimde behre sahibi bulunduğu, kaynaklarda zikredilmekte ise de onun daha çok nakli ilimlerle meşgul olduğu anlaşılmaktadır” (Kılıçer, 1986: 190).

İbn-i Kemal, “bir tarihçi olarak hem bu ilmin resmen temelini atmış ve hem de kendisine has bir üslup getirerek, kendinden sonraki tarihçilere, birçok yönden örnek olmuştur” (Baydemir, 2004: 50-54). “Olayları anlatışı, sebep-netice bağı, şiir, ayet, hadis, darb-ı mesel ve hikmetli sözlerle bezemeye yer verilen kesin ve katı kararlar, ilmi ve dini ağırlığını koyma ona mahsus özelliklerdendir ve yer yer olayları eleştirmekten çekinmemiştir” (Baydemir, 2004: 50-54).

İbn-i Kemal, “doğruları açıklama, halkın gelenek ve örfündeki yanlış inanç ve düşünceleri düzeltme görevini de omuzlarında taşıyordu. Bu

SYAD

2019/2

nedenle onun din ve fıkıh konuları ile insanların inançlarıyla ilgili bazı risaleler yazdığını da görmekteyiz” (Ubeydi, 1987: 267).

İbn-i Kemal’in, “Gazali’ye göre, filozoflar karşısındaki tutumu daha yumuşak ve toleranslı davrandığı hususu aşikârdır. O, terminolojinin sebep olduğu bazı yanlış anlaşılmaları bir tarafa bırakarak, her filozofun ne demek istediğini araştırmanın ve böylece özü yakalamanın daha isabetli bir davranış olacağını savunur” (Kaya, 1986: 225).

İbn-i Kemal, “şahit olmadığı olaylar için itimat edilir kaynakları kullanmış fakat onları körü körüne taklit etmemiştir. İbn-i Kemal’de, Gazali ile felasife arasındaki tartışmanın büyük ölçüde üstüne çıkarak her iki grubu muhakeme etmeye çalışmak, haklarında karar vermek ister gibidir” (Baydemir, 2004: 50-54). İbn-i Kemal, “tenkitçi, ciddi ve güçlü bir eleştirel yaklaşıma sahip olduğu görülür. O, doğruluğuna kani olmadığı, isabetli görmediği her konuda inanç ve görüşlerini açıklamaktan, açık tartışmaya girmekten hiçbir zaman çekinmemiştir” (Baydemir, 2004: 50-54).

İbn-i Kemal’de “çoğunlukla ve ileri seviyede olmak üzere, felsefi bir tefekkürün varlığını müşahade ettiğimizi rahatlıkla ileri sürebiliriz. İbn-i Kemal, sistem kurucu, birlik ve tutarlılığı olan geniş kapsamlı evrensel bir dünya görüşü geliştirici bir düşünür olarak karşımıza çıkmaktadır” (Arslan, 1982: 91). “İslam düşüncesinde ortaya atılmış, işlenmiş bir takım önemli kelâmı-felsefi meseleler, geliştirilmiş olan kavram ve çözümler üzerine kendi payına analitik eleştirel ve akılcı bir düşünme faaliyetinin örneğini sergileyen bir düşünür olarak karşımıza çıkmaktadır” (Arslan, 1982: 91).

İbn-i Kemal, “kendi şahsına münhasır bir yazardır. Daima kendine has üslubunu kullanır, başka yazarlara benzememeye çalışırdı. Onun için de onların kullandığı rakamları değil, ona yakın olanı kullanırdı. Başka

yer ismi verir veya şahısların adını değil lakaplarını kullanırdı” (Baydemir, 2004: 51-52). “İbn-i Kemal’in eserleri ise, ne İdrisi’nin ki gibi edebiyat yığındır. Ne Şükri’nin ki gibi bir coğrafya atlasıdır ve ne de bazı Osmanlı tarihleri gibi dini bir eserdir. O’nun eserleri adil bir devlet idaresinin kurulabilmesi için idarecilere yol gösteren bir tarihtir” (Baydemir, 2004: 51-52).

İbn-i Kemal, sahip olduğu ilim seviyesinin yüksekliği nedeniyle, döneminin ileri görüşlü olan düşünürlerinden olmuştur. Araştırmalarında, gereksiz ve eksik gördüğü konularla fazla zaman kaybetmemiş, konunun bütünü göz önünde bulundurmaya özen göstermiştir. İbn-i Kemal’in çoğunlukla üzerinde araştırmalar yaptığı, eserler verdiği konular, tarih ve dini konularla ilgilidir. İbn-i Kemal’de uzmanı olmadığı konularla ilgilenmek yerine daha fazla ilim sahibi olduğu konulara yönelerek doğru bilgiler aktarmaya çalışmıştır. Toplum arasında yanlış bilinen geçmişten itibaren hatalı ve eksik bilgileri düzelterek, doğru olanın öğrenilmesi için çaba göstermiştir.

SYAD**2019/2**

2.1. İbn-i Kemal’in Güç ve Liderlik ile İlgili Görüşleri

İbn-i Kemal, “evrensel tarih içerisinde hem Türk’ün hem de O’nun kurduğu devletin cihan-şümül temellerini ortaya koymuş, bu devlette otoritenin kaynağını da tespit etmiştir. Osmanlı Sultanları Allah’ın lütfu ve yardımı ile bu vazifeyi almışlar. O’nun adına nizamı kurup devam ettirmek için cihad yapmışlardır” (Baydemir, 2004: 52).

İbn-i Kemal, hükümdarların, ilahi yasalara uygun olarak yönetim sergilemek zorunda olduklarını, keyfi ve kendi menfaati uğruna bir yönetim sergilemesinin devletin çöküşünü hazırlayacağını vurgulamıştır. Ülkenin bütün fertlerinin de bu otoriteye karşı saygı duyması ve aykırı şekilde davranmaması gerektiğini söylemiştir. Eşitlik ve adaletin ülkedeki bütün vatandaşlara karşı uygulanması gerektiğini

söyleyen İbn-i Kemal, kanunların önünde herkese aynı muamele yapılmasının önemini belirtmiştir. “İbn-i Kemal’e göre, askerinin görevi memleketi korumak ve gerekirse ölümlerin en güzeli ve en şerefli olan gazada (savaşta) ölmektir” (Uğur, 1987: 77).

Devlete veya hükümdara karşı düşmanca tavır ve davranışlar sergileyen insanların kim olursa olsun cezasız kalmaması gerektiğini, hükümdarların ülkelerini yönetirken dini kuralları uygulamasını, keyfi uygulamalara kalkışmaması gerektiğini aksi takdirde bunun ebedi hayatta cezasız kalmayacağını söyleyerek, hükümdarlara tavsiyede bulunmuştur.

İbn-i Kemal’e göre, “Osmanlı padişahları, bir Müslüman tebaanın padişahı olarak, İslam’ın bilhassa Ehl-i Sünnet akidesinin koruyucusudurlar. Osmanlı sınırları, Diyar-ı İslam sınırındır, bu padişahlara karşı gelenler, velev ki aynı hanedandan olsun, düşman gibi muamele görürüler” (Uğur, 1987: 36-37).

“İbn-i Kemal, eserlerinde idarecilerin sahip olması gereken özellikleri tek tek sayarak, bunları şiirsel anlatım yoluyla eserlerinde açıklamıştır” :

i. “İdareci güzel silah kullanacak ve tedbir sahibi olacak” (Uğur, 1987: 81):

“Sultan Selim Şah, gerçi tertib-i sinde diğer karındaşlarından kiçidi, emma darb-ı şimşirde ve hüsn-i tedbirde cümlesine galibdi. Her ne yerde bir nâmdar dilâver var ise anun hizmetine talibdi” Yani; Sultan Selim Şah, gerçi yaş sıralamasında kardeşlerinden küçüktü. Ama kılıç dövüşünde ve tedbirli davranışta hepsinden üstündü. Her nerede ünlü bir yiğit varsa onun hizmetine talipti.)

ii. “Düşmanı hor görmemeli ve planlı olmalıdır” (Uğur, 1986: 76):

YAVUZ VE BÜYÜK

“Vezir-i Azam Ali Paşa'nın Şah kulu ile olan harpte yenilgisini Ali paşa'nın düşmanı hor görmesine bağlar. Ali Paşa, Şah kulu ve adamları için der ki”

“Anadolu'da âdem olmayub begler kötülüğündendir. Birkaç Etrâk-i nâ-pâkun ne kadar iktidarı ola ki, bu kadar fesat eyleye, dahi haklarından gelinmeye” Kemal Paşa-zâde devamında diyor ki: “Bilmedi ki düşmana hakaret nazarıyla nazar itmek ayn-ı safahatdür. Düşmanun karınca ise sen onu aslan bil.” Yani: “Anadoluda adam olmaması beylerin kötülüğündendir. Birkaç pis Türk'ün ne iktidarı olacak ki bu kadar bozgunculuk yapsınlarda haklarından gelinmesin” Kemal Paşa diyor ki: Düşmanı küçümsemek küçük görmek akılsızca bakmaktır.

“İleriye düşünme ve tedbir için de, Sultan Selim'in Korkud'u yakalamak için aldığı tedbiri överek şöyle der” :

“Ne merdum keylemez fikr-i avâkib (Ne adamım ki işin sonunu düşünmem)

Ukubet âkibetdür ana âkib (Resen ceza ona son cezadır)

İşin evvelden fikreden meâlin (İşin ne anlama geldiğini önceden düşünen)

Yemez sonra peşimanlık melâlin (Sonra pişmanlık bıkkınlık duymaz)

Hazar her kârda akıl işidir (Her iş akıl işidir)

Gurur-u zor-u-zerr câhil işidir”(Gururla işi zora zokmak cahil işidir)

“Başka bir yerde de tedbir için şöyle der” :

“Gerekdir hile erlik ile bile (Mertliğe hile bile gereklidir)

Ki erlik ondurur dokuzu hile (Ki mertliğin onda dokuzu hiledir.)

Biter tedbir ile bitmez ceysle iş (İşi tedbir ile biter ordu ile değil)

SYAD

2019/2

Anun çün derler et-tedbirü le'l ceys (Onun için “orduya tedbir gerek” derler)

Erlık on hiledur tokuzu anun (Mertlik ondur dokuzu hile)

Bir kalur gidicek tokuzu anun” (Onun dokuzu giderse bir kalır)

iii. “Siyaset, yani idare çok mukaddes bir şeydir. Herkes bunu yapamaz, bazı kabiliyetlere doğuştan veya irsi olarak sahip olması lazımdır” (Uğur, 1987: 83):

“Yeniçerilerin Sultan Ahmed yerine Sultan Selim’i tercih etmelerinden bahsederken der ki: onlardan bir kısmı Ali Paşa ve Sultan Ahmed’le Anadolu’da Şah Kulu hadisesinde bulunmuşlardı. Onların cesaretini ve kabiliyetini biliyorlardı, dediler ki,”

“Kendü reâyamız olan bir nice Etrâk-ı nâ-pâk hurûc-u-zuhur idüb, bunca fesâd eyledi. Ali Paşa bu mikdâr asker ile vaarub, mülâki oldu. Yine su-i tedbir ile ihmâl-u-müsâheleden gayri nesnesi zâhir olmadı. Âl-i Osmânun gayretin yirde hasır koyub anlarun haklarından gelemeyen, Riyâset-i Amme ki, Hak Teâlâdan Kullarına, Nübüvete Muâdil Bir Saâdetdür. Anun hakkından gelinmek mümteni haletdür” Yani; kendi tebamız olan nice pasaklı Türk isyan edip çok bozgunluk etti. Ali Paşa bu kadar askerle onlarla çarpıştı. Yine kötü tedbir yine ihmâl, hafife almadan başka bi şey olmadı. Osmalı hanedanın gayretini ayaklar altına alıp, onların haklarından gelemeyen. Halka başkanlık etmek, Allahtan kullarına gelen, peygamberliğe eş değer bir mufluluktur. Onun hakkından gelmek imkânsız bir durumdur.

iv. “Bir memleket de bir idareci olmalı, adil, ihsanı bol, affedici, büyüğüne hürmet ve geçenlere saygılı olmalıdır” (Uğur, 1986: 77):

Bir şiirinde şöyle der:

“Olur, her âdemin bir kâmrânı (Her adamın bir ümidi, emeli vardır)

Ki ol karnun olur sahib-kıran (Ki onun bir eşi olur)

Cihandan ol gider bir gün yerüni (O dünyadan gider bir gün, yerini)

Biri dahi tutar anun yerini” (Bir başkası alır yerini)

YAVUZ VE BÜYÜK

“Bir kişverün iki server-i Şehriyârı ve bir leşkerün iki serdârı sipehsâları olmak olmaz. Bir kunâmda iki şir ve bir niyâmda iki şimşir sığmaz.”

Çü şehir başdur memleket ana ten (Bir şehir baş, memleket de ona beden)

Yaraşmaz iki başlı olmak beden (Bir bedene iki başlı olması yaraşmaz)

Sığar bir kilim içine on gedâ (Bir kilime on dilenci sığar)

Bir iklime sığmaz iki padişah (Bir bölgeye iki padişah sığmaz)

v. “İdareci, adam elde etmeyi bilmeli, tehlikeleri işaret edip onları ne yolla avlarsa avlayabilmelidir” (Uğur, 1987: 87):

Sultan Ahmed Arap âlemine sığınmıştı. Yavuz başta idi, ama her fırsatta kendi tarafına adam ayarlayıp harp için gelecekti. Taraftarları da onu istiyorlardı. Bunu bilen Sultan Selim bu gibi tipleri, gerekeni vererek, satın almıştı.

vi. “İdareci kiminle harp ve kiminle de sulh yapacağını bilmelidir” (Uğur, 1987: 88):

“Kaçan etraftan azmitse düşmân (Düşman ne zaman saldırsa)

Bu dur rezm ehline tedbir-i Ruşen (Saldırganlara karşı güzel tedbir şudur)

Ki ide bazısıyle sulha ağaz (Ki bazısıyla barışa başlar)

Düze bâkisiyle ceng için sâz” (Kalanyla savaş için bir tuzak kurar)

2.2. İbn-i Kemal’in Siyaset ve Devlet hakkındaki Görüşleri

“İbn-i Kemal’in önem verdiği konulardan birisi de, bu meselede, şüphesiz siyasettir. Zaten onun bu fevkalade katı ve mutaassıp tutumuna etki eden temel unsur Osmanlı devletinin takip ettiği Sünni siyasettir” (Hizmetli, 1986: 130). İbn-i Kemal, siyasetin dini kurallara uygun olarak ve sadece bu sebeple yapılmasını uygun görür. İbn-i Kemal, dini gerekçelere dayanmayan ve dünyevi amaçlarla yapılan

SYAD

2019/2

siyasetin sıradan olduğunu düşünür. Kendisinin de devletin içinde görev yaptığı sırada bu ilkelere göre hareket edip, kararlar aldığı görülmüştür. Hükümdarın etkin ve başarılı bir siyaset yürütmesinde aldığı kararların ve koymuş olduğu kanunların dini kanunlarla aynı çizgide olup olmadığına bağlı olduğunu söylemiştir. Yöneticilerin kendi çıkarları, menfaatleri uğruna farklı siyasi uygulamalara yönelmesinin devletin felaketiyle sonuçlanacağını söylemiştir.

“İbn-i Kemal’e göre Osmanlı’nın güttüğü siyaset, devletin sınırlarını daima Batı’ya Bizans’a doğru genişletmeye çalışmak ve “Gazilerin ayağının bağı” olmadıkları sürece yani mecbur kalmadıkça Anadolu’daki Türk beyliklerine karşı savaşa girmemek olmalıdır” (Turan, 1986: 145). “İbn-i Kemal, Yönetimde aristokrasiyi engelleyeceğinden dolayı devşirme sisteminin faydalarını savunur” (Kılıç, 1986: 157).

İbn-i Kemal, ülkenin kendi vatandaşları dışındaki kimselerin de, yönetime katılarak siyaset yapmasının, önemli ve devlet adına yararlı olduğunu düşünmüştür. İbn-i Kemal’e göre, ilahi güç ile yönetime gelen hükümdarlara, ülkedeki bütün herkesin saygı göstermesi ve itaat etmesi gerektiğini düşünen İbn-i Kemal, isyan etmenin ve bu mevkiye göz dikmenin hiçbir faydası olmadığını düşünmektedir. “İbn-i Kemal’e göre saltanat ve mevki Allah’ın takdiri ile olur; Allah vergisidir. II.Bâyezid’in vezirlerinin, yazdıkları mektupta şöyle denir: “Madem ki Hüdâvendigâr hayatta ola, kimseyi yerine padişah itmeye ol maslahat Hak Celle ve âlanun irâdesine ve meşiyetine mufavvaz ola” (Uğur, 1987: 77). Yani, İbn-i Kemal, saltanat makamına ilahi takdirle gelindiğini, kimsenin bu makama gözünü dikmemesi gerektiğini, herkesin ilahi takdire itaat etmesi gerektiğini söylemiştir.

“İbn-i Kemal’e göre, Osmanlı devletinde kanunlara ve nizamlara herkesin kayıtsız şartsız uymak zorunda bulunması, padişah oğulları ve damatlarının bile itaatle yükümlü sayılmaları. Bu da hukuka bağlılığı ve kanunlar karşısında herkesin eşit tutulması ilkesi demektir” (Turan, 1986: 145).

İbn-i Kemal, devlet içinde herkesin yasalara uymak mecburiyetinde olduğunu, kimseye bir ayrıcalık tanınmaması gerektiğini adaletle yönetilen bir devlette bazı sınıflara ve kişilere ayrıcalık yapılmasının toplum içinde huzursuzluğa yol açtığını belirtmiştir. Ülkelerin dünya ki gelişmeleri de yakından takip etme zorunluluğunun olduğunu, aksi halde gelişmelerin uzağında kalacağından, gerilemenin kaçınılmaz olacağını söylemiştir. Devletlerin kurulurken sağlam temellere dayandırılmasının gerektiğini belirten İbn-i Kemal, devletlerin kişilere göre değil, yasalara göre kurumsallık içinde kurulması gerektiğini söylemiştir.

SYAD**2019/2**

“Devletin sürekli olmasının temel şartları “Para” ve “Asker”dir. Ancak devletin zenginliği, halka zulmedilerek toplanan paralara dayanmamalıdır. Osmanlı devletinin zenginliği, ülkenin, özellikle de Anadolu’nun zengin bir ülke oluşunun sonucudur” (Turan, 1986: 145).

İbn-i Kemal’e göre, hükümdarın görevi de dini kanunların vermiş olduğu yetkiyi kullanarak devleti iyi bir şekilde yönetmektir. Hükümdarın yapmış olduğu bütün faaliyetleri bu güce dayandıran İbn-i Kemal, hükümdarın yapmış olduklarının dinin gereği olarak ifade etmiştir. Hükümdarlar bu yetkilerini kendi çıkarları uğruna, görevlerini kötüye kullanarak ve halkına kötü davranarak kullanmamalıdır. Aksi takdirde halkın ve devlet görevlilerinin güvenini sarsarlar ve kendi tahtlarının sallanmasına neden olurlar. İbn-i Kemal, hükümdarın ülkeyi yönetirken dini gereklilikleri göz önünde

bulundurmasını, kendi yapmış olduğu kanunları da, bu kanunlara uygun hale getirmesini tavsiye etmiştir.

İbn-i Kemal'e göre devletin gücünün temeli olan ilahi güce ülkenin bütün vatandaşlarının, memurların ve hükümdarın uyması zorunludur. Bu konuda hiç kimseye ayrıcalık tanınmadığı gibi uymayanların cezalandırılması gerekir. Ülkede bütün yasalar ve kurallar ilahi kanunlarla uyumlu halde olmalı, aralarında herhangi bir çelişme olmamalıdır. İbn-i Kemal'e göre adaletin tam olarak sağlanmadığı devletler zaman içinde güçlerini kaybederek dağılmaya mahkûmdurlar. Adalet toplumun ve devletin sağlıklı bir biçimde devam edebilmesi için temel kuraldır.

“Kaynak ilahi olduğu için Osmanlı sultanlarının koyduğu kanun ve nizamlara da din ve nizam-ı âlem adına, uymanın farz olduğu, padişahların oğul ve damatlarının bile itaat mecburiyetinde olduklarını beyan etmiştir” (Bolay, 1986: 248). “İbn-i Kemal'e göre Osmanlı sultanları diğer sultanlardan üstündür çünkü onlar Allah adına nizam kurup, cihad etmişlerdir. Fitne fesat ve isyan galip gelince Allah'ın rızasını koruma yeri olan vücut ve devlet binası viran olur” (Kılıç, 1986: 157).

“İbn-i Kemal'e göre, devlet görevi istekle yüklenilecektir. Nitekim böylece vazifelerinde istekle çalışanların mevkilerinin yükseleceğini, bey, beylerbeyi olabileceklerini belirtmiştir.” “Ben olunca nice olur” (Şeker, 1997: 135) diyerek insanların çok çalışmaları gerektiğini belirtmiştir.

İbn-i Kemal'e göre, hükümdarların, toplumunu düşünmesi onların huzurunu, mutluluğunu ve güvenini sağlaması, haksız uygulamalardan kaçınması, onları ezmemesi gerekir. Toplumun da aynı şekilde hükümdarına ve devletine karşı itaat etmesi, onun vermiş olduğu

görevleri yerine getirmesi çok önemlidir. Başarılı bir ülkenin toplumuyla ve devletinin uyumlu bir halde çalışması önemlidir. Hükümdarın toplumun güvenini sarsıcı davranışlarda bulunmaması, eşitlikten, adaletten, yasalara uygun davranmaktan kaçınmaması, keyfi davranışlarda bulunmaması gerekir. Hükümdarın, toplumunu herkese karşı aynı çizgide durması ve eşit davranması çok önemlidir.

İbn-i Kemal, “verdiği fetvalarda, fertlerin topluma; yani halkın devletine bağlılığını ve sevgi ve sempatisini sağladığı gibi, idare edenlerin de halk için ve halkını düşündüğünü göstermiş ve böylece de yöneten ile yönetilen arasındaki dengeyi sağlamıştır” (Uğur, 1987: 121). İbn-i Kemal, “İnsanı, görünen bedeninden ayıran en önemli vasfı, Eneye sahip olmasıdır. O bu haliyle, ömrünün başlangıcından sonuna kadar baki kalır, değişmez. İnsanın bedeni ve onu oluşturan unsurlar değişmekle birlikte ego’da değişme olmaz” (Gölcük, 1986: 173).

SYAD***2019/2***

İbn-i Kemal’e göre, Allah’ın insanlara vermiş olduğu akıl sayesinde insan doğruları bulabilir ve kendi yolunu seçebilir. İnsanların dini yönden kendini geliştirebilmesi için çeşitli kaynaklar mevcuttur. İnsanlar bu kaynakları kullanarak inandığı dini doğru şekilde yaşadığı gibi, yaşantısını da daha düzgün şekilde sürdürebilir. İnsanların yaşamı boyunca yaptığı hata ve yanlışları Allah’ın takdiri diye kendini suçsuz ve hatasız göstermesi doğru bir düşünce tarzı değildir. Bu yüzden insanlar yapacağı hareketleri sorumluluklarını düşünerek karar vermeleri gerekir.

İbn-i Kemal’e göre, “Allah’ın her şeyi ihata eden ilmi ile bir şeyi ezelde bilip takdir etmesi manasında kader, kesinlikle zorlayıcı değildir. Allah kulun iyi veya kötü bir fiil işleyeceğini, Allah için zaman kaydı olmadığından geleceği görebildiğinden, bilmektedir” (Baydemir, 2004: 85-86). İbn-i Kemal, “tehlikelerden kaçınmanın lüzumu üzerinde

durmakla birlikte bu kaçınmanın kader sebebiyle başa gelebilecek bir şeye de fayda vermeyeceğini ifade eder. Her vaki olacak olan şeyde mukadderdir. Kaçış Allah'ın kazasından yine Allah'ın kazasıdır” (Baydemir, 2004: 88).

İbn-i Kemal'e göre, insanın Allah tarafından yazılmış bir kaderi vardır, bu kaderden uzaklaşmanın mümkün olmadığını, kadere razı gelmenin gerektiğini söylemiştir. İbn-i Kemal, devlet içinde yürütmüş olduğu görevlerde de toplum içinde yapıcı davranışlar sergilemiş, insanların devlete karşı, devletin de insanlara karşı olan güvenini sağlamaya çalışmıştır. Ülkede devletin ve toplumun birbirlerine olan güveninin sağlam olması, iç barışın ve güvenliğinin sağlanmasını, idame ettirilmesini sağlar. İbn-i Kemal'de bu yöndeki katkıları sayesinde Osmanlı devletine büyük yararlar sağlamıştır.

SONUÇ

İbn-i Kemal'e göre toplumun aydınlanması için ilim çok önemlidir ve ayrıca ilim insanlar içindeki yanlış bilinen konuların da açığa çıkarılması için eğitimin önemini vurgulamıştır. Özellikle de kendisi dini yönden ilim adamı olan İbn-i Kemal, dini yönden insanların aydınlanması için büyük çaba sarf etmiş ve bu konuda çok eserler vermiştir. Dini bilimler konusunda kendi döneminde otorite konumunda olan İbn-i Kemal, devlet görevini yürüttüğü sıralarda da tereddütte kalınan konularda danışmanlık yapmıştır. Eğitimin insanlar için çok önemli olduğunu düşünen İbn-i Kemal, toplumun cahil olduğu bir ülke, düşmanları tarafından rahatlıkla kontrol edilebilir ve ülkenin içinde karışıklıklar, isyanlar çıkarılabilir, bu nedenle devletin, toplumun eğitimi konusunda bir eğitim politikasının olmasının önemine değinir.

YAVUZ VE BÜYÜK

İbn-i Kemal, otoritenin kaynağını ilahi güç olarak tanımlamış ve hükümdarların da dünya üzerinde bu yetkiyi kullanarak ülkesini yönetmesi gerektiğini söylemiştir. Vatandaşlar da bu otorite karşısında hükümdarlara ve devlete karşı başkaldırmamalıdır. Hükümdarların halkını yönetirken, keyfi uygulamalardan kaçınması gerektiğini ve adaletli bir yönetim sergilemesini tavsiye eder. Yönetimin herkes tarafından uygun şekilde yapılamayacağını belirten İbn-i Kemal, yöneticilerin belirli kabiliyetlerde olması gerektiğini söylemiştir.

Hükümdarın stratejik zekâya sahip olması gerektiğini, ülkesinin çıkarı için politik davranışlarda bulunabilme kabiliyetinin olması gerektiğini söylemiştir. Düşmanlarını iyi tanımanın da önemini vurgulayan İbn-i Kemal, düşmanlarını imkânını bulduğu anda ortadan kaldırmanın önemini vurgulamıştır. Düşmanı küçümsemenin de büyük bir hata olacağını söyleyerek, hükümdarın devamlı her duruma karşı hazır halde bulunması gerektiğini belirtmiştir. Hükümdar için adaletli davranmanın önemli olduğunu söylemiş; hükümdarın gerektiğinde bağışlayıcı, gerektiğinde ceza veren, kısacası yerine göre davranabilme kabiliyetine sahip olması üzerinde önemle durmuştur. Hükümdarların doğuştan gelen yeteneklere sahip olması gerektiğini de söyleyen İbn-i Kemal, liderlik vasfının önemine işaret eder.

İbn-i Kemal'e göre devletin sağlıklı bir şekilde yönetilebilmesi için bazı gereksinimlere ihtiyaç vardır. Bunlardan biri, yeterli maddi getiri elde edebilecek kaynaklara sahip olmasıdır. Diğeri ise güçlü bir orduya sahip olmasıdır. Eğer bu gereksinimler karşılanmazsa, ülkeyi yönetmek, devleti idame ettirmek neredeyse imkânsız olur. Ülkenin güvenliğini sağlayacak bir ordudan yoksun bir ülke düşünülemez. Maddi kaynakları yeterli olmayan devletin çarkları dönmeyeceği gibi halkın da isyan etmesine neden olacaktır. İbn-i Kemal, aynı şekilde kendine güvensiz, moralsiz bir ordunun da savaş kazanması beklenemeyeceği

SYAD

2019/2

gibi, güçlü düşmanları tarafından gasp edilmeye çalışılacağını belirtmiştir.

İbn-i Kemal, ordunun görevinin, ülkesini içerdeki ve dışarıdaki tehditlere karşı korumak ve bu uğurda gerekirse canını vermek olduğunu belirtmiştir. Ülkesi için ölen insanların, ne yüce bir konumda olduğunu vurgulayan İbn-i Kemal, bunun herkese nasip olmayacağını söylemiştir. Dünyevi işlerle çok zaman harcanmaması gerektiğini söyleyen İbn-i Kemal, asıl olanın daimi hayat için çalışmak ve bunun için çabalamak olduğunu aktarmıştır. İşte bu sebepten, devletin izleyeceği siyasetin, daimi hayatı kazanmaya yönelik olarak dini mümkün olduğunca yaymak olacağının altını çizmiştir. Bu siyaseti yürütmenin kolay olmadığını ve herkesin yapamayacağını söyleyen İbn-i Kemal, iyi bir yönetimi herkesin yapamayacağını, bazı liderlik özelliklerine sahip olunması gerektiğini söylemiştir.

İbn-i Kemal, dini kuralların bu kadar önemli olduğu devletlerde din adamlarının da yönetimdeki rolünün oldukça önemli olduğundan bahsederek, maddi çıkarlar peşinde, kendi menfaatleri doğrultusunda, hareket eden, yöneticileri yanlış yönlendiren din adamlarının amaçları dışına çıktığını söylemiştir ve bu uygulamalar karşısında yöneticileri uyararak bunlara dikkat etmeleri gerektiğini, dinin kişisel amaçlar uğrunda kullanılmasının, yöneticilerin ve halkın yanlış yönlendirilmesinin de devletin sonunu hazırlayacağını söylemiştir. Devlet kademelerinde görev yaptığı sıralarda da bu kişilere karşı olan tutumu onun düşüncesinin bir kanıtıdır.

KAYNAKÇA

Baydemir, Celal (2004). *“İbn-i Kemal’in Hayatı, Eserleri ve Kader Anlayışı”*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.

Bolay, Hayri (1986). *Şeyhülislam İbn Kemal Sempozyumu*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Emel Matbaacılık, Ankara.

YAVUZ VE BÜYÜK

- Gölcük, Şerafettin (1986). Şeyhülislam İbn Kemal Sempozyumu, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Emel Matbaacılık, Ankara.
- Gümüş, Ercan (2008). “ 16. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Meydana Gelen Muhalif Nitelikli Hareketlerin Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserlerine Yansması”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Hizmetli, Sabri (1986). Şeyhülislam İbn Kemal Sempozyumu, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Emel Matbaacılık, Ankara.
- Kaya, Mahmut (1986). İbn-i Kemal’in Düşünce Tarihimizdeki Yeri ve Varlık Anlayışı, Türk Tarihinde ve Kültüründe Tokat Sempozyumu, Ankara.
- Kılıç, Mustafa (1986). İbn-i Kemal Paşa, Eyüpsultan Sempozyumu VI, İstanbul.
- Kılıçer, Esat (1986). Şeyhülislam İbn Kemal Sempozyumu, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Emel Matbaacılık, Ankara.
- Turan, Şerafettin (1986). Şeyhülislam İbn Kemâl Sempozyumu, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Emel Matbaacılık, Ankara.
- Turan, Şerafettin, “Kemalpaşazâde” TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/kemalpasazade#1> (20.08.2019).
- Turdi, Muhammed. (2017). ‘Şeyhulislam İbn Kemal Paşa’nın Tefsiri (Meryem Ve Taha Sürelerinin) İnceleme Ve Tahkiki’, Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ubeydi, Abdullah El (1987). “İbn Kemal Paşa’nın Arap Dilindeki Çalışmaları”, Çev: Ahmet Yüksel, Mecelletül Mecma’ı’l- İlmıyyı’l-İraki Dergisi, C: 38, No:1, s. 267, Irak.
- Uğur, Ahmet (1986). Şeyhülislam İbn Kemâl Sempozyumu, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Emel Matbaacılık, Ankara.
- Uğur, Ahmet (1987). İbn-i Kemal, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Tekser Ofset, İzmir.

SYAD**2019/2**